

СИМВОЛИКА У СВЕТОЈ ТАЈНИ КРШТЕЊА

Епископ Јован Пурић*

Апстракт: Символи имају за циљ да у виду некој вештастивеној знака, слике, цртежа или идеје, човеку приближе тешко разумљиве и апстрактне појмове. Светоотачки је став да Црква преко свештених симбола поучава о ономе што је истинито али надумно, тешко разумљиво и појмљиво.

Кључне речи: Символ, симболика, крштење, тајна.

Увод

Живот људски и међуљудски односи се ослањају на симболе. На меће нам се питање: шта је то *символ*, откуд он у животу Цркве Христове, која је његова природа, смисао и значај?

Позната је чињеница да хришћанство није открило симболе, нити их оно прво употребљава. Символ је грчка реч настала од глагола βάλλειν – *бацити*, и префикса συμ – *са*, са значењем – *заједно бацити, саставити, спојити, повезати, довести у међусобну везу*.¹ Рећи ћемо да првобитно значење *символа* упућује на повезивање двеју ствари да би се лакше, једноставније и боље појмила истина ствари или односа. Реч је о знаку као о једној врсти људског језика на основу којег се нешто наслућује, разуме, поима, закључује или препознаје. Ту се, дакле, мисли на нешто што се иначе не може сликовито представити и приказати (апстрактно, натчулно, духовно).

* ep.jovan@gmail.com.

¹ Види: Н. Liddell – R. Scott, *Μεγά λεξικόν της ελληνικής γλώσσας*, IV, Αθήναι 1938, 169.

Према томе, симболизовати значи приказати знацима, представљати знацима или говорити у преносном значењу.² Управо та врста људског језика води човека из непознанице у познаницу и од слика (=представа) ка Божанској красоти.³ Једном речју, симболи на човекодоличан начин пружају човеку могућност да се приближи Богу.⁴ Према Светим Оцима, симболизам је основна димензија Свете Тајне и прави кључ за њено разумевање.⁵

Символи, дакле, имају за циљ да у виду неког вештаственог знака, слике, цртежа или идеје, човеку приближе тешко разумљиве и апстрактне појмове. Преко симбола човек сазнаје, изводи закључак или прихвата и препознаје нешто што је важно и значајно. Тако, на пример, у Старом Завету имамо први богословски симболизам, где се за човека каже да је икона Божија (Пост. 1, 26) и да је у стању да у својој души смести Живога Бога.⁶ У Новом Завету Господ наш је говорио у причама, и те приче су једна врста симбола. Откривење Јованово је написано симболичним начином, пошто је симболична реч главни начин откривења Царства Божијег.⁷ Треба знати да сликовити описи, које сусрећемо у Светој Писму, нису расејани симболи него су они историја Домостроја спасења.⁸ Православни је став да се иза сваке речи Светога Писма крије дубљи смисао и нешто друго. Чувена је мисао Светог Максима Исповедника да Логос са сваком написаном речју постаје тело.⁹

Међутим, под симболима се мисли на слике или знаке из доживљајног искуства који не исцрпљују свој смисао у себи.

Светоотачки је став да Црква преко свештених симбола поучава о ономе што је истинито али надумно,¹⁰ тешко разумљиво и појмљиво. „Символ је средство познања онога што се иначе другачије не може сазнати, јер овде сазнање зависи од општења, од живог сусрета са *επιφανισίῳ* реалности и уласком у њу; то је символ“.¹¹ Посебно у богослужењу Православне Цркве симболи расветљавају свештене истине, имају

² Види: Милан Вујаклија, *Лексикон сѣраних речи и израза*, 1980, 841.

³ Види: Ιωάννης Φουντούλης, *Η συμβολική γλώσσα της θείας λατρείας*, Δράμα 1991, 54.

⁴ Види: Δ. Δάκουρα, „Σύμβολα και συμβολική εξ απόψεως θρησκευολογικής“, *Θεολογία* 60 (1989), 109.

⁵ Александар Шмеман, *За живої свѣта*, Београд 2006, 137.

⁶ Види: Дионисије Ареопагит, *О небеској јерархији*, PG 3, 236C.

⁷ Види: Ιω. Φουντούλη, *Τελετουργικά θέματα*, Α', Αθήνα 2002, 92.

⁸ Види: Ν. Ματσούκα, *Δογματική και συμβολική Θεολογία*, Β', Θεσσαλονίκη 1988, 468.

⁹ Максим Исповедник, *Περί θεολογίας και Οικονομίας*, PG 90, 1149C–1152A.

¹⁰ Упореди: Симеон Солунски, *Ερμηνεία*, PG 155, 700D.

¹¹ Александар Шмеман, *За живої свѣта*, 139.

анагошки, педагошки и мистагошки карактер. Неће бити на одмет ако кажемо да богослужбена символика нема за циљ да се бави минулим догађајима и временима, него је она сва усмерена ка очекиваном Другом доласку Христовом и Царству Божијем.¹² Штавише, на језику Цркве, богослужбена символика служи као мост који повезује Бога и свет.¹³

По православном трезвеноумљу истинити је само онај символ чији је смисао неисцрпан и неограничен.¹⁴

Символика у Светој Тајни Крштења

Господње су речи: „Ако се не роди водом и Духом, не може ући у Царство Небеско“ (Јн. 3, 5). Јасно је, дакле, да се Света Тајна Крштења поима као источник новог рађања, и као врата кроз која се улази у Царство Небеско. Управо због тог значаја Свете Тајне Крштења, Христос шаље своје ученике у свет са задатком да крсте све људе света „у име Оца и Сина и Духа Светога“ (Мт. 28, 19), јер „који поверује и крсти се биће спасен, а који не поверује биће осуђен“ (Мк. 16, 16). С потпуним правом, рођење *водом и Духом* Свети Максим Исповедник назива *принципом другог рођења*.¹⁵

Света Тајна Крштења – крштење *водом и Духом*, изражава идеју спасења човека, а преко њега и васцеле божанске творевине. О томе Теофан Никејски каже: „Нашавши заробљен свој лик због греха и одбачено боголико подобије, сазнало се да се то прво треба да преуреди и пресазда те тако да поново врати стару лепоту, па чак још да буде већа. То, дакле, чини кроз божанско Крштење. Јер уводи своју творачку силу, којом је створио човека у почетку по божанској слици и подобију, и сам улази и крштава се у њој. Прво, да би се уселила у воду благодат која преобликује. Јер није имао потребу за чистотом Онај који узима грех света. Друго, да би оне који су поново рођени Крштењем довео у братство, поставши прворођеним међу браћом, због истог натприродног начина по телу. Јер живопише крстионицу божанског Крштења као слику девствене и непорочне утробе у којој се уобличио као и ми па се затим родио“.¹⁶

¹² Μητρο. Περγάμου Ιωάννη, „Сυμβολισμός και Ρεαλισμός στην Ορθόξη Λατρεία (ιδιαίτερα στη Θεία Ευχαριστία)“, *Σύναξη* 71 (1999), 14.

¹³ Μητρο. Περγάμου Ιωάννη, „Сυμβολισμός και Ρεαλισμός στην Ορθόξη Λατρεία (ιδιαίτερα στη Θεία Ευχαριστία)“, *Σύναξη* 71 (1999), 3.

¹⁴ Види: Π. Σκαλτοῦ, *Λειτουργικές μελέτες*, Α', Θεσσαλονίκη 1999, 18.

¹⁵ Максим Исповедник, *Οἰωνοὶ Τηλασιју*, PG 91, 1345D–1348C.

¹⁶ Теофан Никејски, *Πισμο III*, PG 150, 329.

На основу богооткривене истине, веома је важно нагласити чињеницу да Свето Крштење није пука симболична радња или обред, него је ту реч о Светој Тајни у којој се грешни и смртни човек на натприродан начин истински ослобађа и искупљује од последица првородног (=прародитељског, адамовског) греха и личних грехова. У освећеној води, дакле, која силом Божијом задобија „благодат духовну и силу дејствујућу“, ¹⁷ грешни човек се пере, посвећује и оправдава именом Господа Исуса Христа и Духом Бога нашега (1. Кор. 6, 11), духовно препорађа, обнавља, пресаздава, ¹⁸ задобија исконски прави царски лик, ¹⁹ првобитну и јединствену *красошу*, ²⁰ и постаје Божији саслужитељ. О томе Апостол Павле каже: „Или зар не знате да сви који се крстисмо у Христа Исуса, у смрт његову се крстисмо? Тако се с Њим погребосмо кроз крштење у смрт, да бисмо, као што Христос устаде из мртвих славом Очевог, тако и ми ходили у новом животу“ (Рим. 6, 3–4). Значи, човек у овој Светој Тајни Крштења са-умире и са-васкрсава са Богочовеком Исусом Христом, и на тај начин „у Христу“ задобија почетак живота новог, ²¹ живота вечног и блаженог у заједници Тројичног Бога.

Веома је важно рећи да у осми дан по рођењу, новорођенче добија лично хришћанско *име*, и са тим *именом* приступа Тајни Крштења. То давање *имена* у осми дан по рођењу је пуно хришћанске симболике. Добијено *име* јасно говори какав носилац тог *имена* треба да постане, а уједно указује и на то да се исти налази под влашћу Онога чије име признаје. Такође, *име* изражава и однос и заједницу која постоји између носиоца *имена* и Бога. *Име* показује да је човек прекинуо са старим животом и да се он сада креће у другом смеру, и да улази у нову стварност – нову творевину (Гал. 6, 15; 2. Кор. 5, 17). Сам тренутак примања *имена* је сматран почетком новог створења и човековог живљења по Богу. ²²

Оглашени се са воспријемником (=кумом) налази у припрати храма. Припрата храма симболише земљу необновљену и грешну која очекује свога Искупитеља, Спаситеља и Обожитеља. ²³ Она, дакле,

¹⁷ Климент Римски, *Уставове Светиох Апостола*, 7, 42, PG 1, 1044В.

¹⁸ Види: Никола Кавасила, „О животу у Христу“, *Беседа* 2, PG 150, 533А.

¹⁹ Јован Златоусти, *Тумачење на књију Послања*, 5, 2, PG 54, 601.

²⁰ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Друге посланице Коринћанима*, ЕПЕ, 19, 74; исти, *Тумачење Јеванђеља по Јовану*, ЕПЕ 13, 130; Григорије Ниски, *О души и васкрсењу*, PG 46, 89В.

²¹ Види: Никола Кавасила, „О животу у Христу“, *Беседа* 2, PG 151, 541А.

²² Види: Никола Кавасила, „О животу у Христу“, *Беседа* 2, 6. Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна источника новога живота*, 83.

²³ Мирко Томасовић, „Хришћански храм. Тумачење храма са православне тачке гледишта“, *Бојословље* 34 (1990), 113.

символише *предсобље Раја* и Стари Завет²⁴ који је живео у ишчекивању Месије.²⁵ Према Симеону Солунском припрата симболише отпад од Раја.²⁶ Осим тога, она симболише материцу Цркве где се зачињу, то јест, рађају нови и препорођени људи – хришћани.

Пре почетка Свете Тајне Крштења оглашени се изува јер је обућа символ трулежности.²⁷ Такође, скида са себе одећу и остаје наг, и на тај начин симболично показује да скида са себе старог (грешног) човека.²⁸ Ово скидање одеће симболично означава да су наши прародитељи Адам и Ева у почетку били створени нагим, али нису имали разлога да се због тога стиде, то јест, и није их због тога било срамота,²⁹ што ће рећи да није било потребе да се покрију (обуку) и сакрију своју наготу.³⁰ Својом нагошћу, оглашени су указивали на чињеницу да се човек наг рађа. Нагост, дакле, симболизује повратак човека у првобитно стање, стање првобитне лепоте, невиности, чедности и боголикости, у каквом се човек налазио пре пада и каквим је изашао из руку свог Творца.³¹ Одећа је симболизовала плашт трулежи и греха којим се човек заодноу после пада, и услед чега се човекова природа *разболела*, а он у себи помрачио образ (лик и икону) Божији. Ту одећу су Свети Оци називали *кожним оџрачцем* јер су се Адам и Ева њиме (то јест, смоквиним лишћем)³² покрили да би сакрили своју нагост – срамоту, то јест, грешно и смртно стање у којем су се затекли.³³

Оглашени стоји наг и бос, окренут ка Истоку, да би избегао зло таме и како би показао да је управљен ка Сунцу правде – ка Исусу Христу.³⁴

Епископ, или свештеник, три пута дува у лице оглашенога. Епископ, то јест свештеник, овде симболише Исуса Христа, који катихумену удахњује нови живот, то јест удахњује му дах живота. То дува-

²⁴ Мирко Томасовић, *Функције њросџорија и намешџаја у ранохришћанским базиликама од 4–6. века на џериџорији Јуџославије*, Београд 1980. (машинопис).

²⁵ Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна истџочника новоџа живоџа*, 139.

²⁶ Симеон Солунски, *Θεωρία περι των τελουμένων εν τω θείω Βαπτίσματι*, PG 155, 613B.

²⁷ Кирило Александријски, *Глафира*, PG 69, 417A.

²⁸ Види: Дионисије Ареопагит, *О црквеној џерархији*, PG 3, 401B.

²⁹ Види: Кирило Јерусалимски, *Мисџичке каџихезе*, 14, 8.

³⁰ Упореди: Теодор Мопсуестијски, *Беседе на Кришћење*, 3, 7.

³¹ Види: Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна истџочника новоџа живоџа*, 232.

³² За поједине тумаче смоквин лист је символ насладе (телесног уживања), а скидање одеће (кожног огртча) са себе симболизује ослобађање од исте. Види: J. H. Waszink, *Tertullien, De Anima*, 1949, 436–437.

³³ Види: Јован Златоусти, *Каџихезе*, 3, 8; Кирило Јерусалимски, *Мисџичке каџихезе*, B, 2, SCh 126, 106. Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна истџочника новоџа живоџа*, 174–175.

³⁴ Види: Марко Евгеник, *Обђашњење црквене службе*, PG 160, 1165B; Герман Цариградски, *Црквена истџорија и мисџичко созерцање*, PG 98, 392B.

ње је символ ћарлијања Духа Светог који духовно оживљава човека и чини га бесмртним. Према сведочанству Светих Отаца људи без Духа Светога остају страни Богу.³⁵ Трократно епископово (=свештениково) дување у лице катихумену још симболише и дување Тројичног Бога Творца Адаму у нос, приликом стварања Адама, удахнуо му је „дах животни и поста човек душа жива“ (Пост. 2, 7).

Затим, свештеник три пута благосиља оглашенога, чинећи руком знак крста, што симболише славу Исуса Христа, који је на Крсту победио Сатану и смрт.³⁶ Уз свештеников благослов, то јест, уз освећење, „вода поново постаје оно што је била у почетку: богојављење и откривање истинског смисла Крштења као космичког, еклисиолошког и есхатолошког чина: космичке, јер је тајна нове творевине; еклисиолошке јер је Тајна Цркве; есхатолошке, јер је Тајна Царства“.³⁷

Без Крста Христовог, који је одувек поистовећиван са „знаком Сина човечијег“ (Мт. 24, 30), вода, према отачком учењу, остаје пуки (обичан) елеменат (вештаство, материја).³⁸ Свети Игњатије Богоносац износи мисао да се Бог Логос оваплотио и крстио да би својим страдањем на Крсту воду очистио и осветио.³⁹ Символика Часног Крста је јасна, јер је Крст постао Дрво Живота „којим се уништи туга смрти“.⁴⁰

Благослов је човеков одговор на Божије јављање палом човеку, и знак је човекове захвалности. Благослов који новокрштени прима од свештеника симболизује да је Бог новокрштеног у Христу благословио сваким благословом духовним на небесима (ср. Еф. 1, 3). На првом месту је то знак да је оглашени примио Духа Светога. Реч је о знаку да се на новокрштеном налази благослов Авраамов у Христу Исусу и да је примио обећање Духа кроз веру (ср. Гал. 3, 14).

Епископ или свештеник, ставља своју руку на главу оглашенога, која означава полагање *лакої бремена* Христовог, и чита одговарајуће молитве, симболишући задобијање благодати од Духа Светога,⁴¹ која човека духовно препорађа, преображава, пресаздава и чини га чланом Цркве Христове. Стављање руке на оглашеног је знак да је оглашени од сада у Христу и да не живи по телу, него у Духу Светоме (ср. Рим. 8, 1) и исповеда да је Исус Господ (ср. 1. Кор. 12, 3). У стављању свеште-

³⁵ Види: Атанасије Велики, *Беседа против аријанаца*, 24, PG 26, 373.

³⁶ Види: Δανιήλ Γεωργιοπούλου, *Γερά αντολογία των επτά μυστηρίων*, Θεσσαλονίκη 1979, 11.

³⁷ Alexander Schmemmann, *Εξ υδατος και Πνεύματος*, 57.

³⁸ Види: Амвросије Милански, *De mysteriis*, 4, 20; Августин, *Contra Julianum Pelagium*, cap. VI, 19, PL 62, 65.

³⁹ Игњатије Антиохијски, *Ефесцима* 18.

⁴⁰ У недељу Крстопоклону на Господи возвах.

⁴¹ Види: Δανιήλ Γεωργιοπούλου, *Γερά αντολογία των επτά μυστηρίων*, 11.

никове руке на главу оглашенога, знак је да је оглашени постао свети, јер је примио Христа у себе.

Затим бива заклињање. „Заклињања су у древној Цркви вршена на следећи начин: *новойросвећени* (оглашени) су улазили ка унутрашњости простора (баптистеријума) у којем се налазила крстионица, изувајући обућу и остајући само у једној белој одежди (хитону) стојећи на длакавом подметачу (за ноге), с покривеном главом, а затим су се са испруженим и подигнутим рукама окретали у правцу Запада. Подигнуте руке симболишу с једне стране заклетву оглашених, а са друге, скидање са себе јарма који је на људе ставио Сатана и ослобођење од истог,⁴² док длакави подметач је симболизовао кожну одећу у коју је праотац Адам био обучен после учињеног греха, а Запад је символ таме и злих духова. Дакле, гажење тог длакавог (кожног) подметача је симболизовало гажење (цепање) те кожне (Адамовске) одеће, раскидање односа са свим оним што нас поробљава и држи даље од живог Бога. Реч је, дакле, о одбацивању ‘ранијег начина живота старог човека, који пропада у жељама варљивим’ (Еф. 4, 22). То је слика повратка палог и огреховљеног човека у стање пре пада – стање у каквом се човек налазио у Рају“.⁴³

На Светој Тајни Крштења оглашени се окреће ка Западу који симболише земљу злих духова, пакла, таме, зла и заблуда. Западна страна је још од давнина код многих народа сматрана страном таме на којој се налазе зли демони и мрачне силе. Окретање оглашених ка Западу је симболично изражавало њихово покајање и заокрет од претходног мрачног и грешног живота, и ослобађање од уза сатанских.

Затим, оглашени плује три пута и јавно се одриче Сатане, свих дела његових и свих анђела Сатаниних. Одрицање од Сатане је један од најдраматичнијих тренутака у човековом животу. Оглашени се одриче Сатане у славу Божију. *Име* Господње, које Црква призива приликом заклињања, као и трократно дување свештениково у лице оглашеног, које симболише силазак Духа Светога на Апостоле на дан Педесетнице (Дап. 2, 2–4), јесте *ваџра* која спаљује и изгони демоне⁴⁴ који су се угнездили у срцу његовом и умртвљени човек поново задобија *дух животно*, који је Бог удахнуо у човека приликом стварања света (Пост. 2, 7) а човек га услед прародитељског греха изгубио, и сада (човек) постаје облагодатељено разумно јагње свете Христове пастве, часни члан

⁴² Опширније о томе види: Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији* PG 3, 396B; Симеон Солунски, *О свешћеним радњама*, PG 155, 217D.

⁴³ Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна источника новога животоа*, 142. Упореди: Јован Златоусти, *Кашихезе* 3, 8; Теодор Мопсуестијски, *Кашихизис* 14, 8.

⁴⁴ Кирило Јерусалимски, *Кашихезе*, В', гл. 3, ВЕПЕС 39, 251.

Цркве, освећени сасуд, син светлости и наследник Царства Божијег.⁴⁵

Одричући се од Сатане, оглашени показује да је раскинуо са старим начином живота, и да је спреман да живи хришћанским животом, то јест, да узме крст свој и пође за Христом. Од тог тренутка новокрштени је Христов човек – „војник Великог Цара“,⁴⁶ а не више поданик Сатанин. Штавише, изгнанство злих духова из оглашеног човека, знак је да је *већ* у овом свету потенцијално наступило Царство Божије: „Ако ли ја Духом Светим изгоним демоне, онда је дошло к вама Царство Божије“ (Мт. 12, 28), рекао је Господ наш Исус Христос. Овде је реч о тајни присуства Божијег у историји, то јест, о Царству Божијем у нама као историјској стварности (ср. Лк. 17, 21).

Затим се на тајни Крштења оглашени окреће ка Истоку, пошто је из таме изведен на светлост и јер је на Истоку изгубљена отаџбина човекова – Едемски врт (=Рај), ка којем човек тежи. Окретање ка Истоку је знак да је Крштење *ѱυις* (као и путоказ, символ) којим човек као *ѱυιшник* – са Живим и Животодавним Богом Христом, као својим *саѱυишником*, стиже до Тројичног Бога (ср. Јн. 14, 6) и „земље обећање“.⁴⁷ Исток сачињава супротност Западу и симболише самог Христа као Сунце Правде (види: Зах. 6, 12; Мал. 15, 2; Мт. 24, 27), Светлост истиниту (Јн. 1, 9) и Исток са висине (Лк. 1, 13). Осим тога, са Истока ће доћи Исус Христос други пут, и тада ће хришћани задобити коначну и вечну награду. Григорије Ниски вели да Дух Свети љуби Исток јер је Исток икона Христова.⁴⁸

После тога човек изјављује три пута узастопно да се сједињује са Исусом Христом. Трокатна изјава оглашеног је символ да је Бог Тројичан: Бог Отац, Бог Син и Бог Дух Свети. Значи, када се оглашени сједињује са Једним од Трију Лица Свете Тројице, он се у ствари сједињује са васцелом Светом Тројицом и остаје са њима у заједници, у којој до примања Свете Тајне Крштења није био. Због тога црквени песник и позива православне хришћане: „Тројну светлост једнога Божанства побожно величајмо кличући: Свет си Оче безначални, сабезначални Сине и божанствени Душе“.⁴⁹

После прочитаног Символа Вере, где опет оглашени исповеда и сведочи своју веру у Тројичног Бога, свештенослужитељ са оглашеним и воспријемником (=кумом) из припрате храма одлази у лађу Цркве.

⁴⁵ Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна источника новога живоћа*, 141–142. Василије Велики, *О Свештоме Духу*, 16, 39.

⁴⁶ Октоих, глас први, уторак, тропар трећи.

⁴⁷ Види: Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна источника новога живоћа*, 11.

⁴⁸ Григорије Ниски, *Беседе*, PG 44, 984A.

⁴⁹ Тропар глас 5, на парастосу.

Црква је символ Нојеве лађе;⁵⁰ Христос се поима као Нови Ноје који препорађа човека и враћа га у првобитну заједницу са Богом.

У лађи храма се налази припремљена крстионица пуна чисте текуће воде. Символика текуће воде, то јест *живе воде*,⁵¹ се састоји у томе да би *живе рађала*.⁵² Ово слободно улажење у лађу Цркве, да би приступио Светом Причешћу, значиће да се човек вратио у Рај одакле је прогнан због учињеног греха. Ускоро ће и за њега, како каже Свети Кирило, врата Раја да се отворе.⁵³

Свето Крштење се обавља у освећеној води. „Овде се приликом освећења воде дешава исто оно што се дешавало приликом стварања света: вода стиче живот и силу од Бога Духа Светога, који се – „носаше над водом“, и новонасталој творевини давао живот (Пост. 1, 2). Тако, освећењем воде Духом Светим, васцела творевина Божија *прима семе нове твари*“.⁵⁴

Крстионица је символ реке Јордана, у којој се крстио Спаситељ света – Исус Христос. Реку Јордан Свети Оци називају *духовном мајком*⁵⁵ и *мајком усиновљења*.⁵⁶ Крстионица је материца Мајке Цркве. Тамо се рађа нов човек. „У води, дакле, живот би спасен“.⁵⁷ Због тога је крстионица сматрана узвишенијом од Раја, јер се у Рају налазила *змија* – Сатана, а овде у крстионици је присутан Христос.⁵⁸

Крстионица симболише гроб Христов, док погружавање човека симболише са-умирање са Исусом Христом,⁵⁹ а излазак из воде симболише са-васкрсавање са Христом.⁶⁰ Излазак крштеног човека из воде се упоређује са васкрсењем пошто се рађа нови човек који је ослобођен од греха и смрти, и као онај који „овдје нема постојана града, него тражи онај који ће доћи“ (Јевр. 13, 14).⁶¹ „Исус излази из воде, подиже са собом васељену и види отворена небеса која је Адам затворио самом себи као и свима онима иза њега“,⁶² вели Свети Григорије Богослов.

⁵⁰ Види: Тертулијан, *De Baptismo*, 8; Блажени Јероним, *Epist.* 133, PL 22, 1014.

⁵¹ *Дигахи*, 7, 1–2.

⁵² Дидим Александријски, *Беседе*, PG 39, 708.

⁵³ Кирило Јерусалимски, *Катихезе*, PG 33, 357А.

⁵⁴ Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна изворника новога живота*, 163.

⁵⁵ Симеон Солунски, *Θεωρία περί των τελουμένων εν τω θεіω Βαπτίσματι*, PG 155, 217D.

⁵⁶ Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији*, PG 3, 396С.

⁵⁷ Јермин Пастир, гл. 3.

⁵⁸ Јован Златоусти, *Катихезе*, 12, ЕПЕ 30, 614.

⁵⁹ Види: Никола Кавасила, „О животу у Христу“, *Беседа* 2, PG 150, 532А. Герман I Цариградски, *Историја црквена и мистично созерцање*, PG 98, 404В.

⁶⁰ Види: Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији*, PG 3, 404В.

⁶¹ Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна изворника новога живота*, 112.

⁶² Григорије Богослов, *О Светом Крштењу*, PG 36, 353.

Рећи ћемо следеће: „Пошто вода у Новом Завету симболише ‘нови гроб Господњи’,⁶³ тада то значи да онај који се крштава силази у воду као у гроб – погребава се, вода га прождире, умире стари (грешни) човек; али тај гроб је и место новог рођења⁶⁴ где се обнавља други живот⁶⁵ и из воде поново излази васкрснут, оживљен и обновљен – нови човек у пуноћи славе, исто као што је и Господ наш Исус Христос умро на Крсту и погребен, носећи на себи све грехе света, а затим је васкрсао уништавајући грех и умртвљујући смрт.⁶⁶ Зато Свети Максим Исповедник Христово васкрсење назива *смрћу смртју*.⁶⁷

Осим тога, постоји још и друга симболика. Према речима Светог Јована Златоустог, Крст, на којем је разапет Исус Христос, јесте Крштење; Тамо где се налази Крст Христов, тамо је и гроб Његов, а за нас је то Света Тајна Крштења постала и гроб и Крст.⁶⁸

Оглашени у руци држи упаљену свећу.⁶⁹ Ватра (=пламен) је символ светлости Христове која одгони сваку духовну таму, а уместо таме душу човекову испуњава светлост незалазна и љубав хришћанска. Пламен (=светлост) такође симболише чистоту душе људске која је чиста као што је светлост чиста; затим симболише ватрену љубав и веру оглашеног, која је спремна да рађа добре плодове, док воћка која не рађа у огањ се баца (ср. Мт. 3, 10). Пламен свеће симболише неугасиву светлост хришћанског учења. Упаљена свећа такође симболише присутност просветљеног човека у свету према речима Господњим: „Да се светли светлост ваша пред људима“ (Мт. 5, 16). Упаљена свећа с једне стране симболише огањ који се не гаси у новокрштеноме човеку (ср. Мк. 9, 48) а са друге, симболише просветљење Духом Светим, и да оглашени прелази из таме у светлост и у заједницу са Живим Богом, који је светлост незалазна. У Цркви Христовој, „светлост истог океана благодати, од светлости и силе која зрачи из Христа, допире у све оне који примају Тајне“.⁷⁰ Новокрштени човек прима у себе Богочовека Исуса Христа као „светлост истиниту која обасјава свакога човека“ (Јн. 1, 9).

⁶³ Ориген, *Тумачење Посланице Римљанима*, 1, V, 8.

⁶⁴ Ориген, *Тумачење Посланице Римљанима*, 1, V, 2.

⁶⁵ Види: Никола Кавасила, *Живош у Христју*, PG 150, 528В.

⁶⁶ Види: Кирило Јерусалимски, *Катихезе*, 3, ВЕПЕС 39, 64; Симеон Солунски, *О свештеним радњама*, PG 155, 214; Василије Велики, *О Духу Светом*, PG 32, 132.

⁶⁷ Максим Исповедник, *Одговори Таласију*, 61. Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна источника новога живоша*, 108–109.

⁶⁸ Види: Јован Златоусти, *Тумачење Посланице Римљанима*, 10, 4, PG 60, 480.

⁶⁹ Види: *Апостолске Уставице*, 3, 16, 3–4, ВЕПЕС 2, 67; *Епистоле Уставице*, SCh 59, 60; Дионисије Ареопagit, *О Црквеној јерархији*, 2, 22, 7, PG 3, 369D.

⁷⁰ Димитрије Станилоаје, *Православна догматика*, том 3, 14.

Упаљена свећа још означава да је Дух Свети просветио и озарио (прожео) новокрштеног човека, и да новокрштени долази из таме, ступа у светлост и постаје *син светлости*,⁷¹ јер како рече богомудри Иринеј Лионски: „општење са Богом јесте живот и светлост, а одвајање од Бога је смрт“.⁷²

Упаљена свећа још симболише и то да ће спасени човек у Царству Божијем имати Бога за светлост незалазну (ср. Пост. 21, 23), јер је „Бог светлост и таме у Њему нема никакве“ (1. Јн. 1, 5). Упаљена свећа симболише богооткривену истину да Бог живи у светлости неприступачној (1. Тим. 6, 16), и да сваки дар долази од Оца светлости (Јак. 1, 17). Новокрштени човек, сјединивши се са Христом – који „беше светлост људима“ (Јн. 1, 4), постаје син светлости и огрће се божанском и есхатолошком светлошћу као одећом којом је Бог оденут (ср. Пс. 103, 2). Све у свему, на самом Крштењу оглашени прима „освећење за бесмртност“,⁷³ и истински живот, који се само у Христу налази.⁷⁴ Заиста, Света Тајна Крштења је „хаљина светлости, и, боље речено, сама светлост“.⁷⁵ Штавише, душе новокрштених људи су просветљене светлошћу Христовом,⁷⁶ и живе *са Христом* (2. Кор. 13, 4; ср. 1. Сол. 4, 14). Осим горе реченог, свећа симболише истину да је васкрсли Христос јавио светлост народу јудејскоме и незнабошцима (ср. Дап. 26, 23). Реч је о светлости која просвећује сваког човека који поверује у Христа и крсти се, независно од човековог етничког порекла (ср. Лк. 2, 32; Ис. 42, 6). Дакле, док је Христос у свету, Он је светлост свету (Јн. 9, 5).

Свештеник узима кадионицу којом кади крстионицу. Упаљени угаљ у кадионици симболише Божанство Христово, а пепео симболише Тело Христово, док мирис тамјана, који излази из кадионице, симболише мирис благодати Духа Светога и духовне (=благодатне) дарове које крштени човек прима; Дух Свети је тај који од новокрштеног одгони смрад злих демона, од којих се већ одрекао оглашени. Упаљени тамјан је символ молитве и знак је човекове оданости Богу Творцу. Као што су ужарени угаљ и упаљени тамјан топли, тако треба и човекова молитва да је топла и усрдна.

Трократно кретање (обилазак) у круг уз певање: „Ви који се у Христа крстите, у Христа се обукосте, алилуја“ (Гал. 3, 27), симболизује

⁷¹ Види: Δανιήλ Γεωργιπούλου, *Ιερά Ανθολογία περιέχουσα ερμηνείαν. Επί της τελετής των Επτά Μυστηρίων, εν Αθήναις 1898*, 12.

⁷² Иринеј Лионски, *Против јереси*, V, 2, 7.

⁷³ Амвросије Милански, *De excess. fr.* II, 36.

⁷⁴ Види: Игњатије Богоносац, *Ефесцима*, 11, 1.

⁷⁵ Теодорит Кирски, *О Крштењу*, 5, 18, PG 83, 512.

⁷⁶ Види: Василије Велики, *О Светом Духу*, гл. 15, PG 32, 132А.

истинску радост новокршеног због примања божанских дарова и због вечног заједничарења у Христу са Тројичним Богом. Облачење у Христа је знак да је оглашени постао достојним храмом Божијим.⁷⁷

Свештенослужитељ узима уље заклињања којим у знаку Крста помазује новокршеног говорећи: „Печат дара Духа Светога“. Помазује му чело, груди, уши, леђа, уста, руке и ноге. Ово помазање је крстообразно и символ је помазања Христовог, јер је Он „помазан као Цар и Свештеник помазањем оваплоћења“.⁷⁸ Христова човечанска природа је миропомазана Његовом Божанском природом,⁷⁹ и тако је она постала бесмртна и узнесена је у најтешњу заједницу са Тројичним Богом. Због тога се у Светом Писму каже да је Исус Христос са човечанском природом „сео с десне стране Бога Оца“, што ће рећи да је она постала равнoчасна и равнoбожна. Миропомазање новокршеног је символ да је он постао сунаследник Царства Божијег.

Помазивање чела је знак да новокрштени, примивши дарове Духа Светога, гледа ка небу и свему ономе што је Божанско; помазивање ушију значи да је од сада новокрштени спреман да слуша речи и заповести Божије. Новокрштени има уши спремне да чују глас који долази из Есхатона. Уста су символ речи,⁸⁰ и помазивање уста је символ који открива да ће новокрштени прослављати Бога, да ће говорити само оно што је богоугодно и човекодолично. Рука је символ стваралачке и делатне силе, односно чињења добрих и богоугодних дела,⁸¹ груди симболишу снагу и непобедивост,⁸² док ноге симболишу да се новокрштени налази на путу Господњем и да иде ка крајњем животном циљу, то јест, ка Тројичном Богу и свему ономе што је Божије.⁸³

Према светоотачком учењу, свештеник јелејем заклињања помазује чело, усне и прса оглашенога због тога што је Бог наш Тројица: Ум, Логос и Дух.⁸⁴

Поставши помазан, то јест примивши знамење Христово, новокрштени задобија нова чула помоћу којих ће ослушкивати глас Божији и постати сарадник Живога Бога. Миропомазани хришћанин је постао „благ Христов мирис“ (2. Кор. 2, 15). Помазан уљем, као што су у древној Грчкој чинили учесници олимпијских игара⁸⁵, новокрштени

⁷⁷ Види: *Посланица Варнавина*, 4,11.

⁷⁸ Герман I Цариградски, *Историја црквена и мистично созерцање*, PG 98, 385C.

⁷⁹ Види: Никола Кавасила, „О животу у Христу“, *Беседа 2*, PG 150, 529D.

⁸⁰ Види: Максим Исповедник, *Мистагогија*, PG 91, 696A.

⁸¹ Види: Дионисије Ареопагит, *О небеској јерархији*, PG 3, 332C.

⁸² Види: Дионисије Ареопагит, *О небеској јерархији*, PG 3, 332C.

⁸³ Види: Дионисије Ареопагит, *О небеској јерархији*, PG 3, 332C.

⁸⁴ Види: Симеон Солунски, *О крштењу*, 30.

⁸⁵ Види: Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији*, PG 3, 401D.

символизује атлету који ће се борити у име Божије.⁸⁶ Осим тога, треба знати да је новокрштени помазан као што су у старини помазивани цареви свештеници да би показали своју припадност и оданост Богу,⁸⁷ то јест, да их је сам Бог изабрао на ту службу (=достојанство), и на тај начин крштени показује да ће му живот бити подвижнички. Освештано уље, дакле, на видљив начин сведочи о присутности нетварне благодати Божије на човеку, која га калема на *ишћому маслину*⁸⁸ – доводи га у заједницу са Богочовеком Исусом Христом и очовечује га. Миропомазани човек је уписан у књигу живих и причисљен је Сабору светих записаних на небесима (ср. Јевр. 12, 23).

Као што је маслинова гранчица, коју је донела голубица у Нојеву лађу приликом свеопштег потопа, символ мира и милости Божије,⁸⁹ тако и освештано уље симболизује измирење и склопљени мир (између Бога и човека), исцељеност човекову и припремљеност за духовну борбу која оглашеног очекује када, кроз Свету Тајну Крштења, постане члан Христове Цркве.

Човека на Тајни Крштења трократно погружавају у освећену воду у крстионици. Вода је према поимању Цркве схватана као символ Крштења.⁹⁰ Са православне и предањске тачке гледишта, „вода Крштења је тајанствена материја будућег века, која ће носити у себи Сина као провидну ипостас и Духа са Његовим животодавним и увек новим енергијама. Она је пак сада продуховљена ради крштења човека или ради воспостављања односа са Богом. Њено потпуно продуховљење постаће очигледнијим тек у будућем веку, због све савршенијег односа са Богом, када ће показати коначно стање до којег буде дошла преко воде која је у почетку створена ради развијања односа људи са Богом“.⁹¹

Вода претставља вештаство света и свет као човеков живот.⁹² Вода симболише почетак творевине јер делањем Светог Духа над водама, све су твари у Сину Божијем доведене из небића у биће, из непостојања у постојање (види: Пост. 1, 2–6; Кол. 1, 16; 2. Пт. 3, 6). Вода је, између осталог, била саставни део творевине; она је символ живота, рађања и оживљавања.⁹³ Са космолошке и антрополошке тачке гледишта, вода је сматрана символом и носиоцем живота јер без ње нема живота и све

⁸⁶ Види: Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији*, PG 3, 401D.

⁸⁷ Види: Никола Кавасила, „О животу у Христу“, *Беседа* 2, PG 150, 529D.

⁸⁸ О значењу маслине, опширније види код: Γεωργ. Γρατσέα, «ελαία», *ΘНЕ*, том. 5 (1964), 542–543; Ιω. Φουντούλη, «έλαιον», *ΘНЕ*, том. 5 (1964), 544.

⁸⁹ Види: Симеон Солунски, *О свешћеним радњама*, PG 155, 225.

⁹⁰ Види: Теофилакт Охридски, *Тумачење Посланице Јеврејима*, PG 125, 309D.

⁹¹ Димитрије Станилоаје, *Православна догматика*, том 3, 22.

⁹² Види: Александар Шмеман, *За живош светиа*, 76.

⁹³ Види: Кирило Јерусалимски, *Кашихезе*, 16, PG 33, 933A.

зависи од ње.⁹⁴ Због тога Кирило Јерусалимски и каже да је вода најбољи елемент природе.⁹⁵ Црквени песник обраћајући се Богу, вели: „Ти, царе, који волиш човека, који си нам дао да се од воде и Духа обучемо у одећу белу као снег, пијењем ове воде и кропљењем њоме пошаљи нам свој благослов, који спира прљавштину страсти“.⁹⁶

Праслика Крштења потпуним потапањем је свеопшти потоп, о којем опширне податке налазимо у Светом Писму Старога Завета. Према светоотачком поимању, Ноје је био пророк тајне поновног рођења, а Христос, као Нови Ноје, постао је Свештенослужитељ Тајне.⁹⁷

„Трократно погружавање симболише Христово тродневно пребивање у гробу (*triduum pascal*)⁹⁸ и Његов силазак у Ад. Трократно погружавање (*immersio* = потпуно урањање читавог човековог тела, а не *infusio* = обливање, нити *aspersio* = шкропљење) у воду, за Апостола Павла је иста стварност као и погружавање у богочовечанску личност Исуса Христа, и оно симболише сахрањивање (са-умртвљење) васцелог човека са Христом (види: Рим. 6, 3–4), док израњање (излажење) крштених из воде означава и изражава истинску и спасоносну стварност,⁹⁹ то јест, изражава са-васкрсавање са Христом и заједничарење крштеног човека са Светим Духом који га препорађа и духовно обнавља – оживљава“.¹⁰⁰

Чињеница је да вода није чинилац који дарује човеку обнову живота и духовни препород, него му само служи као доказ очишћења.¹⁰¹ Дух Свети је тај који човеку дарује обнову, препород пресаздање и нови живот. Могли бисмо рећи да, као што се на почетку стварања света из воде појавио живот, исто тако сада на Крштењу, вода, силом Духа Светога, стиче свој првобитни искупитељски значај и дарује нови живот у Христу.¹⁰²

По светоотачком поимању, вода, у којој се људи крштавају, осим тога што је спаситељска, уједно је и гроб и колевка (мајка),¹⁰³ у којој се

⁹⁴ Види: Иполит Римски, *Беседа на Божијављење*, PG 10, 852В; Кирило Јерусалимски, *Катихезе*, 16, PG 33, 933А.

⁹⁵ Кирило Јерусалимски, *Катихезе*, PG 33, 433А. Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна исшочника новога живоња*, 156–157.

⁹⁶ Молитва коју говори свештеник на малом освећењу воде.

⁹⁷ Види: Кирило Јерусалимски, *Катихезе*, ВЕПЕС 39, 220. Види: Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна исшочника новога живоња*, 103.

⁹⁸ Види: Валсамон, Ράλλη – Πότλη, *Σύνταγμα*, том 2, 66–67.

⁹⁹ Упореди: Атанасије Велики, *Беседа на Пасху*, PG 28, 1080С.

¹⁰⁰ Јован Златоусти, *Тумачење Друје послицие Коринћанима*, PG 61, 475; Амвросије Милански, *De parad.* 9, 45. Види: Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна исшочника новога живоња*, 107–108.

¹⁰¹ Види: Григорије Ниски, *Беседа на Божијављење и крштење Христово*, PG 46, 581А.

¹⁰² Упореди: П. Σκαλτοῦ, „Θεολογία και σύμβολα του Βαπτίσματος“, *Το Βάπτισμα*, Δράμα 1996, 92.

¹⁰³ Кирило Јерусалимски, *Катихезе*, 2, ВЕПЕС 39, 251.

рађа *нов човек*, облагодаћен, ологосњен, оличностњен и охристовљен човек. Климент Александријски назива воду *духовном материцом* у којој се истински пресаздава човек,¹⁰⁴ а за Дионисија Ареопажита вода у крстоници је давалац пуноће живота.¹⁰⁵

Вода у крстионици симболише очишћење од греха и од последица греха.¹⁰⁶ Крстионица са водом нам показује да је пролазак Израиљаца кроз Црвено море већ једно Крштење. Тако Апостол Павле и каже: „Оци наши сви под облаком бијаху, и сви кроз море прођоше, и сви се у Мојсија крстише у облаку и мору... Ово бише примери нама“ (1. Кор. 10, 1–6). Као што се може видети, и пролаз кроз Црвено море (кроз воду) и Тајна Крштења („водом и Духом“, и облак кроз који су прошли Израиљци – који симболише Духа Светога)¹⁰⁷ имају исти смисао и означавају крај ропства греху (демону) и прелаз у једно ново стање.¹⁰⁸ Као што море ослобађа и спасава Израиљце од фараона, тако исто и крстионица спасава човека од Сатанине тираније.¹⁰⁹ Свети Јован Златоусти, упоређујући Крштење са преласком Израиљаца кроз Црвено море, каже: „Тамо су се Јевреји ослободили од Египта кроз море; овде, у Крштењу, ми се ослобађамо од идолопоклонства; тамо је потопљен фараон, а овде ђаво; тамо су се подавили Египћани, а овде се потапа стари човек, човек грешни... Јевреји су се ослободили од ропства Египатског, а ми се ослобађамо од робовања демонима; они се ослобађају од робовања варварима, а ми од робовања греху; Јевреји су корачали ка слободи, корачајмо и ми ка слободи, али не ка истој слободи, него ка већој и неупоредиво светлијој... Као што су се Јевреји охрабрили Мојсијем и усудили се да учине тај пут, тако и ми примамо храброст од Христа и усуђујемо се да се са Њим винемо на небо“.¹¹⁰

Приликом изласка новокрштеног из крстионице, воспријемник (=кум) прихвата новокрштеног – симболишући Христа који га прима у свој загрљај.¹¹¹ „Древни извори нам сведоче да су сви новокрштени, као *синови васкрсења* и *синови светлосћи*, одмах након њиховог изласка из крстионице, уз помоћ свештеника или ђакониса или воспријемника (кума), облачени у једнообразну белу одећу – *ризу сјасења, одећу*

¹⁰⁴ Климент Александријски, *Сиромаша*, ВЕПЕС 8, 104. Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна и источника новога живоћа*, 116.

¹⁰⁵ Дионисије Ареопажит, *О небеској јерархији*, PG 3, 144D.

¹⁰⁶ Види: Герман I Цариградски, *Историја црквена и мистично созерцање*, PG 98, 385C.

¹⁰⁷ Види: Григорије Палама, *Беседе*, 36, ЕПЕ 10, 480.

¹⁰⁸ Види: J. Danielou, *Αγία Γραφή και Λειτουργία*, 97.

¹⁰⁹ Види: Василије Велики, *О Духу Светом*, PG 31, 425BC.

¹¹⁰ Јован Златоусти, *Беседе*, ЕПЕ 27, 234–236. Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна источника новога живоћа*, 189–190.

¹¹¹ Упореди: Симеон Солунски, *О Тајнама* 62, PG 155, 220–221.

праведности¹¹² и бесмртности, царску одору (направљену од пурпура),¹¹³ и белу обућу,¹¹⁴ а у рукама су држали крст и по једну упаљену свећу,¹¹⁵ која симболизује присутност просветљеног човека у свету према речима Господњим: 'Да се светли светлост ваша пред људима' (Мт. 5, 16). Пред нама је, дакле, слика у светлом и белом са уписаним крстом као знаком победе, знаком радости и наде у будући и нови живот".¹¹⁶

Бела боја „на првом месту је симболизовала нетварну божанску светлост, и васкрсење мртвих,¹¹⁷ а затим је изражавала духовну и мистичну (и анђелску) чистоту крштеног човека,¹¹⁸ нетрулежност, божанску нетварну благодат (светлост) којом је новокрштени заплуснут и натопљен, красоту у којој се човек налазио пре прародитељског пада у Рају,¹¹⁹ обновљен свет и ново стање облагодатељног човека".¹²⁰

„Бела боја је символ живота, као и символ новог, пресазданог, обновљеног и поновно рођеног човека огрнутог незалазном светлошћу у живој заједници са Богом и измиреним са самим собом; Она симболизује човека као 'причасника божанске природе' (2. Пт. 1, 4), наследника Божијег и сунаследника Христовог (Рим. 8, 17). Другачије речено, Христос је нови живот у човеку (Гал. 2, 20; Еф. 1, 21; Кол. 3, 4)".¹²¹ Бела и нетрулежна одећа – нова људска природа је оваплоћени Бог Логос – Исус Христос као „небески и нови човек“ – нови Адам (види: Рим. 5, 1), као светлост у коју се крштени човек облачи после васкрсења и изласка из воде¹²² и помоћу које човек Бога созерцава.¹²³

Амвросије Милански¹²⁴ упоређује белу одежду новокрштеног човека са одећом Исуса Христа на Тавору приликом Његовог преображења, јер је Спаситељево преображење „бездан неприступачне

¹¹² Молитва коју чита свештеник приликом облачења беле одеће новокрштеног.

¹¹³ Види: *АйосѠолско Предање*, 21; Јевсевије Кесаријски, *Животи КонѠанѠинов*, IV, 62.

¹¹⁴ Види: Леонтије Презвитер, SCh 187, 434; Августин, *Посланица* 55, 35, PL 33, 221.

¹¹⁵ Види: *АйосѠолске УѠтанове*, 3, 16, 3–4, ВЕПЕС 2, 67; *ЕѠиојске УѠтанове*, SCh 59, 60; Дионисије Ареопagit, *О црквеној јерархији*, 2, 22, 7, PG 3, 369D.

¹¹⁶ Мирко Ђ. Томасовић, *Тajна иѠточника новога живоѠа*, 227.

¹¹⁷ Види: Тертулијан, *De resurrectione carnis*, 27, PL 2, 834AB.

¹¹⁸ Упореди: Кирило Јерусалимски, *Кашихезе*, 4, 8, ВЕПЕС 39, 257; Јефрем Сиријски, *Химне на Бојојављење*, 6, 15; Григорије Ниски, *Беседа*, PG 44, 1005C.

¹¹⁹ Види: Григорије Ниски, „О молитви“, *Беседа* 5, PG 44, 1184BC; Ἰωάννης (Hani) Yazigi, *Η Τελετή του αγίου Βαπτίσματος*, 77–79.

¹²⁰ Мирко Ђ. Томасовић, *Тajна иѠточника новога живоѠа*, 228–229.

¹²¹ Мирко Ђ. Томасовић, *Тajна иѠточника новога живоѠа*, 232.

¹²² Види: Дидим Александријски, *О Светој Тројици*, PG 39, 680A.

¹²³ Мирко Ђ. Томасовић, *Тajна иѠточника новога живоѠа*, 232–232.

¹²⁴ Амвросије Милански, *De myst.*, 34.

светлости“.¹²⁵ Христове хаљине „постадоше бијеле као светлост“ (Мт. 17, 2), „сјајне, врло беле као снег“ (Мк. 9, 3) и „блистајуће“ (Лк. 9, 29). Светоотачка је мисао да блистање Спаситељевих хаљина означава промену наших тела, јер смо ми постали хаљина Спаситељу када се Он обукао у наше тело.¹²⁶

Библијски извори нам сведоче да је бела и нетрулежна одећа – „нова људска природа“ уствари оваплоћени Бог Логос – Исус Христос као „небески и нови човек“ – *нови Адам* (види: Рим. 5, 1), као светлост у коју се крштени човек *облачи* после васкрсења и изласка из воде.¹²⁷ Символ тога налазимо у пророчким речима: „Обуче ме у хаљину спасења и плаштем правде огрте ме“ (Ис. 61, 10).

Још у Старом Завету бела одежа је била символ свештеничког стихара (ср. Изл. гл. 28; 39, 27), док у Новом Завету бела одећа новокрштеног симболише да се он по благодати Божијој *одењу* светошћу, постао је *лаик* – члан Царског Свештенства (Отк. 1, 6; 1. Пт. 2, 9) и члан Народа Божијег. Од тог тренутка Сатана не може да му приђе и *завлада* њиме.¹²⁸

Бела „хаљина Крштења представља Христа, као и нас саме који смо постали по Христовом лику, да би се показао не само Христос који је упечаћен у нама, него и ми сами који смо постали по Његовом лику“.¹²⁹ Дакле, реч је о симболичном представљању новокрштеног човека као оног у којег се Христос упечатио, и као просветљеног, богоу-синовљеног човека и сина светлости.

Бела одежа има и есхатолошки смисао јер она говори о небеској и непролазној слави коју нам је даровао Дух Свети (ср. Отк. 3, 5; 7, 9).¹³⁰

Затим новокрштени бива миропомазан, што симболише задобијање Духа Светога.¹³¹ Помазање је и символ Царства Божијег.¹³² Свети Кирило Јерусалимски, обраћајући се новопосвећеним хришћанима рекао је: „Крштени сте у Христа и одевени сте у Христа... удостојени сте да се зовете христоси (помазаници)... Ви сте живе иконе (ликови) Христа... Ви сте у чину Крштења, за време погружења у воду, били саразпети са Њим, сапогребени и саваскрсли са Њим. На исти начин, кроз чин Миропомазања, као што је Христос помазан духовним Уљем радовања, то јест, Духом Светим, који је лично Источник духовне ра-

¹²⁵ Стихира на литији, велика вечерња, Преображење Господа нашег Исуса Христа, 6. јануар.

¹²⁶ Атанасије Велики, *О преображењу Господа нашег Исуса Христа*, 4, РГ 89, 1368С.

¹²⁷ Види: Дидим Александријски, *О Светој Тројици*, РГ 39, 680А.

¹²⁸ Погледај: Јован Златоусти, „Катихетске беседе“, *Беседа* 7, 21 и 204.

¹²⁹ Димитрије Станилоаје, *Православна догматика*, том 3, 32.

¹³⁰ Упореди: Симеон Солунски, *О свешћенорадни Светога Мира*, РГ 155, 245В.

¹³¹ Види: Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији*, РГ 3, 404Д.

¹³² Види: Григорије Ниски, *О Духу Светога*, РГ 45, 1320Д.

достигли... и ви сте такође помазани мирисом (светим Миром) и тако постадoste причесници и удеоници Христа“.¹³³

Свештенослужитељ врши постриг новокрштеног, то јест, крстообразно му сече (=стриже) косу и ставља у крстионицу или на неко друго место, певајући: *ви који се у Христа крстишете, у Христа се обукосте*, која симболизује Божанску благодат.¹³⁴

Још у Старом Завету коса је символ снаге (Суд. 16, 17) и симболика стрижења косе на Крштењу је значајна, јер је стрижење био знак човекове посвећености Богу (Бр. 6, 13, 18) и сведочење новокрштеног да је он раскинуо све везе са Сатаном и да од сада искључиво припада Тројичном Богу. Пострижена коса симболише први жртвени дар који човек приноси Богу.

По трезвеноумљу Симеона Солунског, крстообразно стрижење косе има и симболично значење по којем је новокрштеном и постриженом глава Христос, и да пострижени мушкарац треба да се Богу моли непокривене главе (ср. 1. Кор. 11, 4).¹³⁵

Због симболичне важности стрижене косе, њу не треба бацати на недолична места, него је треба чувати „на светом месту“.¹³⁶

Након завршеног чина крштења, новокрштени се облачи у нову одећу, која симболише новог и духовно пресазданог човека и нови живот који је у новокрштеног удахнуо Живи Бог.¹³⁷

После примљене Свете Тајне Крштења и Миропомазања, новокрштени *целивом мира*, бива прихваћен у храм. Према Светом Јовану Златоусту такво прихватање се назива *целивом мира* да бисмо ми знали да је Бог окончао рат и да је човек измирен са Богом,¹³⁸ односно, да је човек узведен у духовни Рај и да је ступио у Царство Божије.

У закључку, о симболици Свете Тајне Крштења, то јест, о христочичном карактеру симбола у светотајинском животу Православне Цркве, можемо рећи следеће: пошто је Исус Христос установио Свету Тајну Крштења, то јест, освештао Крштење крстивши се сам, и пошто је Он крунисао сам символ и тиме га претворио у тајну,¹³⁹ односно, јер је Христос јединствени Символ и Символ свих симбола, то значи да се „ту у Христу налазе (и одигравају), према речима Јована Златоуста, бо-

¹³³ Кирило Јерусалимски, *Катихезе*, РГ 33, 1088–1089.

¹³⁴ Симеон Солунски, *Θεωρία περί των τελουμένων εν τω θείω Βαπτίσματι*, РГ 155, 173D.

¹³⁵ Симеон Солунски, *О свештеним радњама*, РГ 155, 232.

¹³⁶ Симеон Солунски, *О свештеним радњама*, РГ 155, 232C.

¹³⁷ Герман I Цариградски, *Историја црквена и мистично созерцање*, РГ 98, 404D.

¹³⁸ Јован Златоусти, *О корисности читања Светиота Писма*, ЕПЕ 26, 308.

¹³⁹ Види: Александар Шмеман, *За живиот светиа*, 141.

жански симболи: гроб и умртвљење, васкрсење и живот; они увек прате један другога.¹⁴⁰ Иако Свети Отац спомиње реч символ, ипак он говори о истинској и стварној реалности, о истинској, онтолошкој обнови и поновном рађању човеком, а не само о симболичној и привидној. Човек се симболично разапиње, али истински васкрсава и од тог тренутка има заједнички живот са Христом у Духу Светом. То је ново стање у *Хрисиу* (види: Кол. 2, 12–13) које је настало услед примања благодати Божије, дакле, исте оне благодати којом је река Јордан благословена. Облачење у Христа не означава само неко пуко морално уподобљавање Христу, нити магично усвајање призрачног тела Христовог, него се оно доводи у најпосреднију везу са живом вером човеком – хришћанина; ради се о са-учествовању у реалној и истинској обнови човекове (људске) природе у богочовечанској личности Христовој.¹⁴¹

Извори и библиографија

- Ambrosii S., *Expositio in Psalmum 118*, PL 15.
Brightman, F. E., *Liturgies Eastern and Western*, 1, Oxford 1896.
Danielou, Jean, *Les symboles chretiens primitifs*, Seuil 1995.
Dix, G., *The shape of the Liturgy*, London 1960.
Funk, F., *Didaschalia et coditutiones apost. I*, Paderbon 1905.
Goullard, J., „То συνοδικόν ὅπερ αναγινώσκεται τη Κυριακή της Ορθοδοξίας“, у *Travaux et Memoires*, том 2, Paris 1967.
Leon-Dufour, X., *Le patrage du pain eucharistique selon le Nouveau Testament*, Paris – Seul 1982.
Liddell, H. – Scott, R., *Μέγα λεξικόν της ελληνικής γλώσσας*, IV, Αθήνα 1938.
Pott, Th., *La reforme liturgue byzantine*, Roma 2000.
Schmemmann, A., *Introduction to Liturgical Theology*, New York 1986.
Taft, R., „The Byzantine Rite – A Short History“, *American Essays in Liturgy Series*, The Liturgical Press, Minnesota U. S. A. 1992.
Waszink, J. H., *Tertullien, De Anima*, 1949.
- Августин, *Contra Julianum Pelagium*, cap. VI, 19, PL 62.
Августин, *Посланица 55*, 35, PL 33.
Александар Шмеман, *Евхаристијско догословље*, Београд 2011.

¹⁴⁰ Јован Златоусти, „Тумачење Јеванђеља по Јовану“, *Беседа 25*, PG 59, 151.

¹⁴¹ Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна источника новога живоја*, 116–117.

- Александар Шмеман, *За живої свѣта*, Београд 2006.
- Ана Фемић, „Почеци осмишљавања богослужбеног времена и простора, настанак и концепција древног хришћанског храма“, у *Годишњак* VI, 6 (2007), 202.
- Аџић-Толске Уставице, 3, 16, 3–4, ВЕПЕС 2.
- Атанасије Александријски, *Против аријанаца*, В, ЕПЕ, 2.
- Атанасије Велики, *Беседа на Пасху*, РГ 28.
- Атанасије Велики, *Беседа против аријанаца*, 24, РГ 26.
- Атанасије Велики, *О преображењу Господа нашег Исуса Христа*, 4, РГ 89.
- Атанасије Велики, *Серапиону* 1, РГ 26.
- Атанасије Јевтић, *Свѣти Максим Исповедник, Живої и избор дела*, Врњци – Требиње 2012.
- Блажени Августин, *Ennarat. In Ps.* 75, 3; Ps 132.
- Блажени Јероним, *Epist.* 133, PL 22.
- Блажени Јероним, *Epist.* 64. *Ad Fabiolam*, PL 22.
- Божанствена Литургија Св. Јована Златоустиа, Хиландарски путокази, напомене Атанасија Јевтића, Београд 2011.
- Бојан М. Томић, „Основа проблематике парадокса црног и белог: астрофизичко, физиолошко, теолошко и иконописачко становиште“, у *Црквене студије*, 9 (2012).
- Бојан М. Томић, *Физика у Шестодневу Василија Великог*, Краљево 2008.
- Василије Велики, *О Духу Свѣтом*, РГ 32.
- Георгије Флоровски, „Елементи Литургије (смисао богослужења)“, у *О Литургији (зборник њексиова)*, Београд 1997.
- Герман I Цариградски, *Историја црквена и мистично созерцање*, РГ 98.
- Григорије Богослов, *Ејискојима*, РГ 37.
- Григорије Богослов, *О Свѣтом Крштењу*, РГ 36.
- Григорије Ниски, *Беседа на Бојојављење и крштење Христово*, РГ 46.
- Григорије Ниски, *О души и васкрсењу*, РГ 46.
- Григорије Ниски, *О молитви*, *Беседа* 5, РГ 44.
- Григорије Палама, *Κεφάλαια φυσικά*, 112, РГ 150.
- Григорије Светогорац, „Божанствена Литургија“, у *О Литургији (зборник њексиова)*, Београд 1997.
- Григорије Тирон, *Liber de gloria Confessorum c. 20*, РГ 70.
- Давид Перовић, „Прилози за онтологију Свете Литургије“, *Годишњак* VI, 6 (2007), 319.
- Дидим Александријски, *Беседа*, РГ 39.
- Дидим Александријски, *О Свѣтој Тројици*, РГ 39.
- Димитрије Станилоаје у предговору грчког издања *Μυστηαίολογία, Επί τας πηγάς, 1. Αποστολική Διακονία*, Αθήνα 1973.
- Дионисије Ареопagit, *Περί των εν τη συναξει τελουμένων*, РГ 3.

- Дионисије Ареопagit, *О небеској јерархији*, РГ 3.
Дионисије Ареопagit, *О црквеној јерархији*, РГ 3.
Дионисије Козански, „Тумачење Божанствене Литургије“, у *Божанствена Лишургија Св. Јована Златоустиа*, Манастир Хиландар – Београд 2011.
Борђе Стричевић, „Ѓаконикон и протезис у ранохришћанским црквама“, *Сшаринар* 9–10 (1958–1959), 59–66.
Евагрије Схолостик, *Црквена историја*, РГ 86.
Епископ Јован (Пурић), *Бојослужење и васишшање ѿ Св. Јовану Златоустиу*, Врњци 2011.
Ешиоиске Устианове, SCh 59.
Иполит Римски, *Беседа на Бојојављење*, РГ 10.
Иполит, *Тумачење паримија*, РГ 10.
Исидор Пелусиот, *Διασάφσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς μυσταγωγίας*, РГ 78.
Јевсевије Кесаријски, *Црквена историја*, 10, 4, РГ 20.
Јован Дамаскин, *Тачно изложење Православне вере*, ЕПЕ 1.
Јован Зизјулас, „Света Евхаристија и Црква“, у *Лишургијско бојословље*, Београд 2013.
Јован Златоусти, *Λόγος παραίνετικός*, РГ 47.
Јован Златоусти, *Беседа 82. на Јеванђеље ѿ Маџеју*, РГ 59.
Јован Златоусти, *Беседа на Јудино издајство* 1, 6, РГ 49.
Јован Златоусти, *Беседе, Прва омилија о Крстиу и разбојнику*, 1,3, РГ 49.
Јован Златоусти, *О тробљу и крстиу*, 3, РГ 59.
Јован Златоусти, *О корисности чииања Свешћоја Писма*, ЕПЕ 26.
Јован Златоусти, *О недокучивости божанске природе*, 4, 4 РГ 48.
Јован Златоусти, *О нејасноћи Сшароја Завеша*, 2, 4, РГ 56.
Јован Златоусти, *О ѿокајању*, РГ 49.
Јован Златоусти, *О свешишенствиу*, 3, 4, РГ 48.
Јован Златоусти, *Омилија на Јудино издајство* 1, 6, РГ 49.
Јован Златоусти, *Тумачење Дела Ашосшолских*, 21,5, РГ 60.
Јован Златоусти, *Тумачење Друје ѿсланице Коринћанима*, ЕПЕ, 19.
Јован Златоусти, *Тумачење Јеванђеља ѿ Јовану*, 3, РГ 59.
Јован Златоусти, *Тумачење на књију Посшања*, 5, 2, РГ 54.
Јован Златоусти, *Тумачење Посланице Ефесцима*, РГ 62.
Јован Златоусти, *Тумачење Посланице Јеврејима*, РГ 63.
Јован Златоусти, *Тумачење Посланице Јеврејима*, РГ 63.
Јован Златоусти, *Тумачење Посланице Римљанима*, 10, 4, РГ 60.
Јован Златоусти, *Тумачење Прве ѿсланице Коринћанима*, 24, 5, РГ 61.
Јован Златоусти, *Тумачење Прве ѿсланице Тимошеју*, РГ 62.
Јустин Мученик, *Дијалој са Трифуном*, РГ 6.
Јустин Поповић, „О Светој Литургији“, у *Божанствена Лишургија Св. Јована Златоустиа*, Хиландарски путокази, Београд 2011.

- Кирило Александријски, *Εκ της πρός Εφεσίους*, PG 76.
Кирило Александријски, *Глафира*, PG 69.
Кирило Александријски, *О свейој Скинји, да је слика Цркве у Христју*, PG 68.
Кирило Јерусалимски, *Καίτιхезе*, PG 33.
Климент Александријски, *Сиромаша*, ВЕПЕС 8.
Климент Римски, *Установе Светих Айостола*, 7, 42, PG 1.
Лазар Мирковић, *Православна литуртика или наука о бојослужењу православне источне Цркве*, 1, Београд 1965.
Максим Исповедник, *Περί θεολογίας και Οικονομίας*, PG 90.
Максим Исповедник, *Ογῶвори Таласију*, PG 90.
Марко Евгеник, *Објашњење црквене службе*, PG 160.
Мирко Ђ. Томасовић, *Тајна источника новога живога*, Београд 2008.
Михаил Псел, *Εξηγήσις σύντομος*, BZ 51 (1958).
Михаил Псел, *Крайка објашњења или тумачење Божанствене Литургије*, BZ 51 (1958).
Мишел Пастуро, *Црна: Историја једне боје*, Београд 2010.
Никола Кавасила, *Explication de la Divine liturgie*, CERF 1967.
Никола Кавасила, *Ερμηνεία εις την θείαν Λειτουργίαν*, PG 155.
Никола Кавасила, *О живоју у Христју*, PG 150.
Николај епископ Макариополски, „Света Евхаристија као жртва“, у *О Литургији (зборник шекиова)*, Београд 1997.
Предраг Самарцић, *О иконициности човека (ка теологији леиоше и до-стојанства)*, Београд 2005.
Псеудо-Софроније, *Εκκλησιαστική ιστορία των τελουμένων*, PG 98.
Симеон Солунски, *Θεωρία περί των τελουμένων εν τω θείω Βαπτίσματι*, PG 155.
Симеон Солунски, *Гаврилу Пеншайољском*, PG 155.
Симеон Солунски, *Дијалої*, PG 155.
Симеон Солунски, *О свешоми храму*, PG 155.
Симеон Солунски, *О свештенорадњи Свешога Мира*, PG 155.
Симеон Солунски, *О Тајнама* 62, PG 155.
Созомен, *Црквена историја*, PG 67.
Софроније Јерусалимски, *Λόγος περιέχον την Εκκλησιαστικήν άπασαν Ιστορίαν*, PG 87.
Теодор Валсамон, *Μελέται ητοι Αποφάσεις*, PG 138.
Теодор Кумарјанос, „Тумачење Свете Литургије по византијским ерминевтичким коментаторима“, у *Литургијско бојословље*, Београд 2013.
Теодор Студит, *Прошив иконобораца*, А, PG 99.
Теодорит Кирски, *О Кришењу*, 5, 18, PG 83.
Тертулијан, *Adv. Valerianos*, с. 3, PL 2.

- Тертулијан, *De resurrectione carnis*, 27, PL 2.
Успенский, Л., „Символика храма“, *Журнал Московской Патриархии*, 1 (1958).
Филарет Митрополит Московски, *Творения*, Москва 1994.
- Αθανασίου Κγίκα, *Α αμφίεση του ορθοδόξου κλήρου, Ιστορία – Παρόν – Μέλλον*, Θεσσαλονίκη 2001.
Γρατσέα Γεωργ., „ελαία“, *ΘΗΕ*, том. 5 (1964).
Δάκουρα Δ., *Σύμβολα και συμβολική εξ επόψεως θρησκευτολογικής, Θεολογία* 60 (1989).
Δανιήλ Γεωργιοπούλου, *Ιερά αντολογία των επτά μυστηρίων*, Θεσσαλονίκη 1979.
Θεόδωρος Ανδίδων, *Προθεωρία κεφαλαιώδης*, PG 140.
Ισαάκ Τσάπογλου, *Ηγάπησα Κύριε, ευπρέπειαν οίκου σου...*, Θεσσαλονίκη 2006.
Ιω. Φουντούλη, *Τελετουργικά θέματα*, Α', Αθήνα 2002.
Ιωάννης Κανιολάκης, *Εις Βασιλεία εισερχόμεθα των Ουρανών*, Αθήνα 2010.
Ιωάννης Φουνδούλης, *Η συμβολική γλώσσα της θείας λατρείας*, Δράμα 1991.
Καλοκύρη Κ., *Η ναοδομία και σύγχρονη τέχνη*, Θεσσαλονίκη 1978.
Καραϊσαρίδη Κ., „Η θεία Λειτουργία από τα σύμβολα στην πραγματικότητα“, *у Αναβαθμοί λειτουργικής ζωής*, Θεσσαλονίκη 2007.
Καραϊσαρίδη Κ., „Η θεία Λειτουργία από τα σύμβολα στην πραγματικότητα“, *у Αναβαθμοί λειτουργικής ζωής*, Θεσσαλονίκη 2007, 61–63.
Κατσιούλα Ο. Ν., *Η θεία Ευχαριστία ως Θυσία*, Αθήναι 1931.
Κουμαριανός Θ., Πρόθεση, „Προσκομιδή, Προσφορά (ένα ξεκαθάρισμα λειτουργικών όρων)“, *Θεολογία* 70 (1999), 483–512.
Κουμαριανού Π., „Σύμβολο και πραγματικότητα στη θεία Λειτουργία“, *Σύναξη* 71 (1999), 23–27.
Κωδινός, *ΠερίτωνορφικιαλώντουπαλατίουΚωνσταντινουπόλεως*, PG 157.
Μακρή Σπ., „Ο Οίνος“, *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία* 9 (1966), 878–880.
Μαντζαρίδη Γ., *Χρόνος και άνθρωπος*, Θεσσαλονίκη 1992.
Ματσούκα Ν., *Δογματική και συμβολική Θεολογία*, Β', Θεσσαλονίκη 1988.
Ματσούκα Ν., *Θεολογία και Ανθρωπολογία, Τόμος Εόρτιος Χιλιοστής Εξακοστής Επετείου Μεγάλου Αθανασίου (373–1973)*, Θεσσαλονίκη 1974.

Μενιδάκη Γ., *Τύπος και συμβολισμός στη ορθόδοξη λατρεία*, Θεσσαλονίκη 2005.

Μητρο. Περγάμου Ιωάννη, „Συμβολισμός και Ρεαλισμός στην Ορθόξη Λατρεία (ιδιαίτερα στη Θεία Ευχαριστία)“, *Σύναξη* 71 (1999).

Νησιώτης Ν. Α., *Προλεγόμενα εις την θεολογικὴν γνωσιολογίαν*, Αθήνα 1986.

Σκαλτσὴ Π., „Θεολογία και σύμβολα του Βαπτίσματος“, *Το Βάπτισμα, Δράμα* 1996.

Σκαλτσὴ Παναγιώτη, „Η Θεία Λειτουργία: Συγκεφαλαίωση του μυστηρίου της εν Χριστῷ οικονομίας“, *Θεολογία* 4 (2009).

Σκαλτσὴ Παναγιώτη, „Ο Οίνος στη Λειτουργία των Προηγιασμένων Δώρων“, *Εφημέριος* 61 (2012).

Σούλτζ Χ. Ι., *Η Βυζαντινὴ λειτουργία. Μαρτυρία πίστεως και συμβολικὴ ἐκφραση*, Αθήνα 1998.

Σωτηρίου Γ., „Η πρόθεσις και διακονικόν εν τη αρχαία Εκκλησία“, *Θεολογία* 1 (1941), 76–100.

Τρεμπέλα Π. Ν., *Από την Ορθόδοξον Λατρείαν μας*, Αθήνα 1970.

Φουντούλη Ι., *Το Λειτουργικόν Ἔργον Συμεών του Θεσσαλονίκης – Συμβολή εις την ιστορίαν και Θεωρίαν της Θείας Λατρείας*, Θεσσαλονίκη 1966.

Примљено: 15. 12. 2015.

Одобрено: 1. 6. 2016.

SYMBOLISM IN THE SACRAMENT OF BAPTISM

Bishop Jovan Purić

Summary: Symbols, using the form of sign, image, drawing or an idea, are meant to bring difficult and abstract notions closer to people. The Church uses holy symbols to teach what is true but difficult to understand and conceive.

Key words: symbol, symbolism, Baptism, mystery.